

Jan Brdička

Přehled vývoje trigonometrie

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 64 (1935), No. 6, 244

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/123615>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1935

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Přehled vývoje trigonometrie.

Jan Brdička, Chrudim.

Původně v astronomii se užívalo oblouků kruhových. Řek Hipparchos (161—126) užíval též tětiv kruhových. Heron z Alexandrie podal první trigonometrické vzorce. První sférickou trigonometrii obsahoval spis Menelaa z Alexandrie, Sférika. Z něho čerpal Klaudios Ptolemaios. Jeho dílo o sférické trigonometrii, *Almagest*, po tisíc let nebylo překonáno. Indové tětivu poloviční nazvali tětivou vůbec, *jiva*. Na základě indického Arab Albatani napsal spis, při jehož překladu do latiny slovo *jiva* přeloženo slovem *sinus*. Toto slovo přešlo pak do trigonometrie Západu, kterou sestavili Regiomontano (1464) a L. Euler (18. stol.). Trigonometrie celotětivná, vydaná r. 1930, jest dílo samostatné, nikoliv na základě řeckém. K tomu nyní upraveny potřebné desky logaritmické.

J. A. Komenského neznámý rukopis o geometrii.

Dr. Karel Čupr, Brno.

Při naprostém nedostatku zpráv o matematické činnosti našich exulantů jest velmi důležitý objev dra Stan. Součka, profesora filosofické fakulty Masarykovy University v Brně, který v Leningradě objevil několik rukopisů, jež tu s větší, tu s menší pravděpodobností lze připisovati J. A. Komenskému. O rukopisu *Geometria* lze to tvrditi s určitostí.

Tento latinský rukopis, doprovázený náčrtý více méně zdařilými, skládá se ze dvou částí. První dvě třetiny rukopisu v sedmi kapitolách jednají o geometrii teoretické (*geometria theoretica*), druhá část rovněž o sedmi kapitolách jest nadepsána *Secunda pars Geometriae Geodesia dicta*.

Názvy jednotlivých kapitol zní takto: *Proemium*. — *Geometriae definitio et divisio*. — *De puncto et linea*. — *De angulo*. — *De superficie*. — *De circulo*. — *De triangulo*. — *De corpore*. — *De quadrantis geometrici structura*. — *De quadrantis usu in genere*. — *De mensuris geometricis*. — *De planimetria*. — *De altimetria*. — *De profundimetria*. — *De mensuranda altitudine absque instrumento*.

Rukopis Komenského, soudě podle celkové úpravy, připravený do tisku, pochází z jeho působení v Lešně, kamž jako exulant přišel 8. II. 1628. Zde krátce před jeho příchodem byla místní škola přeměněna v *gymnasium*, jehož ředitel byl učený Ondřej Wegi-